

Educational activities accompanying the exhibition *The Weather Diaries*, which opened at the Museum of Applied Arts and Design in Vilnius in 2019, were created by the author of this article with the painter-educator Gustas Jagminas. It all began with finding an idea, then – working out which art supplies would make it a possibility. Financing from the Nordic Council of Ministers Office in Vilnius allowed us to purchase the required materials, then we needed ideas. A program of three educational activities was created, called *Silhouettes from*

the North. Participants could imitate sewing with sequins by dotting with a paint brush, or learn how to felt wool or make a bracelet using a special type of knot, or complete the photographs seen at the exhibition by adding to a “photo-draft”. The aim of these educational activities was to convey the atmosphere of the exhibition, and the history and culture of the Northern countries, in an appealing and interesting way. A total of 32 activities were held attracting 460 participants.

Šiaurietiški edukacinių užsiėmimų dienoraščiai

Karolina Kunčinė

„Istabiū šiaurietiško asketizmo grožiu užburianti paroda, įdomi ir meno gerbėjams, ir atsitiktinai užklystantiems į muziejų“, – tokie buvo pirmieji mus, Lietuvos nacionalinio dailės muziejaus (LNDM) edukatorius, pasiekę atsiliepimai apie šiaurės šalių mados dizainerių parodą „Orų dienoraščiai“, kuri, nuo 2014 m. keliavusi po Europos šalis, 2019 m. buvo atidaryta Taikomosios dailės ir dizaino muziejuje (TDDM) Vilniuje.

Kuriant edukacinius užsiėmimus, didelis privalumas, jei galime susipažinti su parodos eksponatais iš anksto, bet dažniausiai tokios galimybės neturime – jie atvyksta dėžėse, ekspozicijos rengimo metu matome dar padriką vaizdą, o fotografijos kataloguose retai padeda rasti užsiėmimo idėją. Parodos „Orų dienoraščiai“ atveju nuo pat pradžių viskas vyko nestandartiškai: sužinojė, kad čia pat, už 288 km į šiaurę, Rygoje, šį meno įvykį galima pamatyti gyvai, suskubome nuvažiuoti (esame dėkingi

TDDM vedėjai Džiuljetai Žiugždienei ir LNDM vadovams už komandiruotę). Dabar, žvelgiant iš laiko perspektyvos, galima patvirtinti, kad toks išankstinis susipažinimas su paroda gerokai pagreitina edukacinių darbų kūrimo procesą.

Lyginant parodos „Orų dienoraščiai“ ekspoziciją Rygoje ir Vilniuje, verta paminėti, kad ekspozicijai palankesnė buvo TDDM erdvė – dėl daug didesnių patalpų su ištis aukštomis atstatyto Senojo arsenalo lubomis.

Šiaurietiškosios kultūros atspindžius ir nuotakas įkūnijančią parodą sudarė 11 instaliacijų. Viena jų („Steinunn sigurdardóttir“ (Erdvė tarp), 2013–2014) itin sudėtingai instaliuojama, tad prireikė visos LNDM restauratorių komandos, neliko nuošalyje ir TDDM edukatoriai bei menotyryninkai. (Apie sudėtingą šios instaliacijos eksponavimą mus įspėjo dar Taikomosios dailės muziejuje Rygoje.) Šį kartą įsigilinome ir net susiliejome su kūriniu tiesiogine šio žodžio

Instaliacijos parodai
 „Orų dienaščiai“ kabinimas
 Taikomosios dailės ir dizaino
 muziejus, 2019
 Fot. Karolina Kunčinė

prasme: įsipynėme į tulio kaspinėlius, į siūlus, kabančius juodoje ekspozicijų salės erdvėje, į tekstilinės skulptūros minkštąsias detales ir kone keturias dienas kabindami be galo daug permatomų skiautelių skendėjome mistinėje, ore virpančioje instaliacijos realybėje. Kaip kelionė į Latvijos sostinę, ir šis susiliejimas su eksponavimo procesu paskatino greitesnę edukacinių idėjų kūrimo eigą. Stebint šalia eksponuojamus darbus, kilo minčių apie tai, kaip galėtume sudominti įvairaus amžiaus edukacijų lankytojus, kokią parodos esmę ir šiaurės šalių kultūrą atspindinčią veiklą įmanoma sugalvoti šiai ypatingai parodai.

Užsiėmimus kūrėme dviese su kolega tapytoju edukatoriumi Gustu Jagminu. Pradžia – idėjos atradimas, vėliau – sprendimas, kokiomis dailės priemonėmis galima ją įgyvendinti. Neretai kai kuriuos sumanymus tenka atmesti dėl aukštų priemonių kainų arba galinčio per ilgai užtrukti praktinio užsiėmimo, tačiau šį kartą edukacijų finansavimas buvo gerokai didesnis... Tiek parodą, tiek praktinę veiklą rėmė Šiaurės ministrų tarybos biuras Vilniuje, lėšų buvo skirta pakankamai, tad priemonių galėjome įsigyti tokių, kokių reikėjo sumanymams įgyvendinti. Taip sukūrėme trijų edukacinių užsiėmimų programą „Siluetai iš šiaurės“.

Siluetai parodoje – dominuojantis motyvas: jie mistiškais veidais žvelgė iš fotografijų, primenančių tapybą, šmėsčiojo instaliacijose su mados dizaino elementais, gulėjo ant žemės kaip tvarkingi, dryžuoti, kietai prikimšti kostiumai, stovėjo eilėje, besiruošdami lipti tartum į dangų, dar kiti siluetai, sudaryti iš tekstilės detalių, sunkiai kabėjo ore daugybės tulio skiautelių apsuptyje...

Kurdami edukacinį užsiėmimą, visada ilgai sukame ratus po ekspozicijų salę, skaitome pavadinimus ir aprašymus, po tokių pasivaikščiųjų eksponatus ir jų išdėstymą žinome bene atmintinai. Neabejotinai vienas įspūdingiausių parodos akcentų – iš smulkių, spalvoto biserio karoliukų sunertos suknelės, skirtos įvairaus amžiaus mergaitėms, dalyvaujančioms Grenlandijos ir Farerų salų tradicinėse vestuvių šventėse. Jų margi biserio taškelių siluetai mirgėjo tamsaus, daugiasluoksnio fono fotografijose, o ryškūs, kiek sustingę veidai žvelgė iš jų tartum į amžinybę.

Mąstant apie praktinės veiklos idėją, siuvinėjimą karoliukais atmetėme iš karto, kadangi

į edukaciją dažnai ateina apie 25–30 moksleivių, dalis jų berniukai, kuriems pasiūlymas siuvinėti būtų tolygus žveidimui, o užsiėmimo sėkmė susijusi su tuo, ar pavyksta sudominti bent 70 procentų dalyvių. Nepamenu, kuriam iš mūsų dviejų kilo mintis, kad siuvinėti, tiksliau, imituoti siuvinėjimą biseriu galima teptuku su dažais, taškuojant ant popieriaus, o tai jau realu įgyvendinti per valandą, skirtą praktiniam užsiėmimui (edukacija trunka 1 val. 30 min., 20 min. šio laiko skiriama apsilankymui parodoje su gidu). Žinoma, vien taškavimu nesudominsi, piešinyje turi slypėti kiek daugiau nei spalvoti taškeliai, todėl, panaudoję fotografijas iš ekspozicijos, nupiešėme po kelis linijinius veidų ir siluetų fragmentus, vėliau šiuos piešinius padauginome kopijavimo aparatu. Tokius „paruoštukus“ dalijome lankytojams, atėjusiems į edukaciją, kiekvienas atpažindavo ką tik parodoje matytus siluetus iš fotografijų. Pagrindinė užduotis – mažais teptukais ir įvairių spalvų akrilinais dažais, naudojant vien taškavimą, sukurti tartum karoliukais siuvinėtą rūbą. Piešiniui parinkome pilkos spalvos popierių, taip išlaikėme subtilią prislopintą nuotaiką ir išvengėme aštraus kontrasto, kuris atsiskleistų panaudojus baltą vatmano lapą.

Užsiėmimas buvo skirtas I–XII klasių mokiniams, jaunimui, suaugusiesiems, neįgaliesiems. Tai buvo vienas sėkmingiausių variantų, kai tuo pačiu užsiėmimu į veiklą galima įtraukti įvairių amžių ir poreikių lankytojus. Beliko paskutinis akordas – veiklos pavadinimas, kuriuo siekta sudominti mokytojus, nes būtent jie renkasi edukacijas, skaitydami aprašus muziejų interneto svetainėse ir dalijamose afišose. Kurdami pavadinimą surašome nuo 8 iki 10 variantų ir išrenkame geriausiai skambantį. Šį kartą laimėjo „Šventinio rūbo mirgėjimas“.

Toliau keliaujant po ekspoziciją, iš visų vienuolikos instaliacijų ryškiai traukė akis ta, kurioje buvo matyti šviesiai pilkšvos veltinio sruogos. Tai parankus objektas, inspiravęs dar vienos edukacijos sukūrimą („Gudrun & Gudrun“, „Gudrun Ludvig & Gudrun Rógvadóttir (FO) Pesjur“, 2014 (farerų kalba – ėriukų vilnos, kurios nereguliariai kerpamos ir atrodo kaip šieno kupetos). Šios kabančios vilnų „kupetos“ paskatino pasirinkti vilnos vėlimo techniką ir išbandyti ją užsiėmimuose kaip tradicinę bei archajišką, šiaurės avių augintojų naudotą nuo seniausių amžių. Žinoma, nereikalaujama kurti

edukacijos tiesmukai pagal eksponatą parodoje, visada galima pažvelgti į jį su fantazija bei pritaikyti atsižvelgus į situaciją ir galimybes. Kadangi esu veltinio vėlimo specialistė, žinojau, kad tokia veikla užima nemažai laiko ir reikalauja įgūdžių, nuveltai greitai ir be patirties galima tik virvelę. Atlikau kelis bandymus, įvėldama tikrus biserio karoliukus, tačiau vaizdas netenkino, o tinkamą rezultatą pasiekti padėjo kolegos G. Jagmino mintis, kad iš tokios virvelės galima susukti apyrankę ir surišti ją tam tikru slankiojančiu mazgu. Bandymai buvo įtikinantys, tad vaikai galėjo pasimokyti ir vilnos vėlimo, ir specialaus mazgo surišimo būdo. Mazgai dažnai asocijuojasi su jūrininkais, laivo švartavimo prie kranto būdais, tai kas tie šiaurės šalių jūrininkai? Neabejotinai – vikingai! Ilgai nesvarsčius, edukacinis užsiėmimas buvo pavadintas „Vikingų mazgas. Apyrankė“, jis programoje „Siluetai iš šiaurės“ tapo vienu lankomiausių, skirtu V–XII klasių mokiniams, jaunimui ir suaugusiesiems. Veiklos metu dalyviai su entuziazmu įsitraukdavo į darbą: teko vilnos pluoštus kędenti, dėlioti derinant spalvas, vėliau iš visų jėgų kočioti, muilinti, merkti rankas į karštą vandenį, vėl kočioti ir tik po šio proceso pamatyti rezultatą – stiprią, spalvotą, pačių padarytą virvelę. Tuo darbas nesibaigė, toliau – laikas surišti slankiojantį mazgą, ir apyrankę užbaigta.

Edukatorių darbas – ne vien sukurti veiklą, bet ir atrasti, nupirkti, sunešti visas priemones, kurių reikia norint įgyvendinti užsiėmimą. Tad baigus kūrybinę dalį, tenka nerti į dailės reikmenų ir specializuotų prekių parduotuves, kartais kažko ypatingo ieškoti internete bei organizuoti užsakymus. Tik suruošus visas priemones, edukaciją galima paskelbti muziejaus interneto puslapyje.

Kalbant apie trečiąjį užsiėmimą, skirtą parodai, paminėtina, kad jo sukūrimo eiga nebuvo ypatinga ar išskirtinė. Įvertinę tai, kad parodoje „Orų dienoraščiai“ šalia instaliacijų su drabužių dizaino elementais eksponuojama nemažai surežisuoto fotomeno, edukaciją galėjome susieti su fotografijomis. Prisiminėme jau seniai naudotą, įspūdingą ir pasiteisinusį specialųjį efektą su suplėšytos fotografijos gabalėliais. Edukaciją pavadiname „Kostiumų fragmentai“. Naudojame parodos fotografijų kopijas, tikslingai ir neatsitiktiniu būdu suplėšėme jas į nedidelius fotofragmentus, pavyzdžiui, pusė veido, dalis užfiksuoto rankų judesio ar efektingos rūbo

Parodos „Orų dienoraščiai“
 edukacinės programos
 fragmentas
 Fot. Karolina Kunčinitė

detalės. Tada fotofragmentus priklijavome ant A4 formato vatmano lapo.

Praktinis užsiėmimas vykdavo ekspozicijų salėje, užduotis dalyviui – atpažinti, iš kurios fotografijos pasirinktas „fotoparuoštukas“, ir pagal savo gebėjimus bei supratimą, naudojant spalvotus pieštukus arba aliejinės kreideles, užbaigti piešinį. Reikiamas priemonės parūpino ir dalijo edukatoriai, net pagalves, ant kurių sėdima, nes piešimo procesas gali užtrukti. Svarbi sėkmingos edukacijos detalė – galimybė lankytojams po meninių pratybų turėti ką parsinešti namo. Tenka pastebėti, kad ne visi vertina savo sukurtus darbus, ypač jei tai piešinys, ir kur kas labiau saugo bei džiaugiasi realiai, bet tarsi iš nieko, sukurtu „daiktu“ – apyranke, lėkštute, atviruku, raktų pakabuku, įdomia sege. Menui jautresni mokiniai visada vertina savo kūrinis,

kad ir kokios formos jie būtų. Tad tikras malonumas vesti užsiėmimą atvykėliams iš meno mokyklų. Tačiau net ir paprastose klasėse visada pasitaiko vienas kitas motyvuotas ir dailės kalbą girdintis mokinys.

Kartais edukacijos metu išgirstu klausimą: „O kam man reikia daryti šitą nesąmonę?“ Besikartojančiam klausimui teko paruošti specialų atsakymą, kad, mokslinių tyrimų duomenimis, mokantis matematikos, fizikos, informatikos, gramatikos, net užsienio kalbos, dirba tik kairysis smegenų pusrutulis ir trumpoji atmintis, o kuriant, piešiant, rašant eilėraščių, svajojant, dainuojant, dirba dešinis, atsakingas už ilgalaikę atmintį, kūrybiškumą, meilę, jausmus. Tad, siekiant būti visapusišku žmogumi, tenka padirbėti ir dešiniu – dabar tai ir vyksta, tad mėgaukitės, gerbiemieji. Nežinau, ar pavyksta įtikinti, bet „protesto akcijos“ nutyla ir galima tęsti užsiėmimą.

Edukacijos, skirtos parodai „Orų dienoraščiai“, vyko kiek ilgiau nei tris mėnesius – tiek laiko paroda ir ją lydintys užsiėmimai (ekskursijos bei edukacijos) buvo gausiai užsakomi. Ir jei renginys būtų vykęs ne vasarą, lankomumo statistika tikrai būtų padvigubėjusi. Kalbant apie minėtą statistiką, įvyko 32 edukacijos, apsilankė 460 dalyvių.

Parodos „Orų dienoraščiai“ užbaigtuvėms trūko paskutinio edukacinio akordo – savaitgalinio užsiėmimo šeimoms. Tokias temines edukacijas norisi itin glaudžiai susieti su paroda, o šiuo atveju buvo akivaizdu, kad visi ekspozicijos akcentai krypta į siužetines, ypač įtaigias fotografijas. Tad buvo nutarta pakviesti fotografą, Vilniaus dailės akademijos fotolaboratorijos vedėją Gintą Kavoliūną, kuris pasiūlė profesionalią edukaciją, pristatančią lankytojams XIX a. nespalvotų fotografijų spalvoto retušo techniką ant sidabriškai želatininio fotopopieriaus. Turbūt visi prisimena paspalvintas savo prosenelių fotografijas ar akivaizdžiai spalvintus atvirukus, išlikusius iš „smetoniškų“ laikų. Būtent ši technika ir buvo išbandyta.

Vykstant užsiėmimui, priemonės ir pati spalvinimo technika atitiko parodos dvasią su retro nuotaikos užuomazgomis. Buvo paruošti fotoatspaudai su nuotraukų fragmentais iš dar vykstančios parodos, dažai ir labai plonyčiai tepukai. Edukacijos tikslas – atviruko su paspalvinta fotografija sukūrimas. Nors veikla, pavadinta „Senovinis fotografijų retušas“, vyko rugsėjo

pradžioje (tokiu laiku dauguma šeimų sutelkia dėmesį į mokslo metų pradžią ir edukacijų lankomumas sumažėja), susirinko daugiau nei 10 dalyvių, šis skaičius optimalus kokybiškam užsiėmimui. Dalyvių sukurti darbai mus nustebino – įsidrąsinę jie nepabijoję improvizuoti, kurti, net keisti fotografijos siužeto, bandė spalvinti kelis variantus, tad namo išsinešė ne po vieną šiuolaikiškai atliktą retro atviruką. Su šeimų auditorija visada malonu dirbti, nes susirenka motyvuoti žmonės, neiškyla problemų net ir tuo atveju, jei jie atsiveda mažamečius vaikus.

Gal pasirodys keista, bet užbaigiant publikaciją norėjęsi sugrįžti prie edukacijų įžangos, kuri vyksta su TDDM muziejaus gidais (Daiva Vaitiekute, Egle Sovlevičiene, Vigintu Malinausku). Jiems tenka pirminė užsiėmimo užduotis – sudominti ir trumpai aptarti parodą

su teorinių kalbų nelabai mėgstančiais mokiniais. Grupių pasitaiko ištisų įvairių – skirtingo būdo, gebėjimų, amžiaus, kultūros, motyvacijos, kartais turinčių specialiųjų poreikių. Gidams tenka beveik akimirksniu įvertinti situaciją ir prisitaikyti. Neįmanoma atėjusiems pirmokams pasakoti suaugusiesiems paruošto teksto, tenka improvizuoti, rimtus dalykus pateikti vaikiška kalba. Esame labai dėkingi, kai gidai į edukacinę dirbtuvę atvedamus vaikus jau būna parengę, „prisotinę“ pasakojimų ir nuteikę kūrybiškai padirbėti. Parodoje „Orų dienoraščiai“ ši įžanga vyko lengviau nei įprastai – pačios ekspozicijos burtai, stipria meno įtaiga pulsuojantys, jausmais kalbantys, vaizdais užrašyti šiaurės menininkų dienoraščiai pakerėdavo nemotyvuotus vaikus, pasimiršdavo net paprastai iš rankų nepaleidžiami mobilieji telefonai.

Parodos „Orų dienoraščiai“
edukacinės programos
fragmentas
Fot. Karolina Kunčinė

